

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

จันทน์ เจริญศรี. โพลต์โมเดิร์นกับสังคมวิทยา ,กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิภาษา ,2544.

ไชยันต์ ไชยพร. พัฒนาการของปรัชญาสิทธิเสรีภาพและพื้นที่สาธารณะแ่งคิด บทเรียนและปัญหาบางประการจากสังคมตะวันตก รัฐศาสตร์สาร 22/3 : กรุงเทพฯ ,2545.

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. วาทกรรมการพัฒนา : อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณะ และความเป็นอื่น , กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์วิภาษา , 2540 .

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. , สัญวิทยา. โครงสร้างนิยม.หลังโครงสร้างนิยมกับการศึกษา รัฐศาสตร์ , กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์วิภาษา , 2545 .

ณรงค์ศักดิ์ ธีระวงษ์. อำนาจในวรรณกรรมนิทานอีสาน , วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต , จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2529 .

ดวงเดือน บุญยาวง. แนวคิดและอุดมคติในมหากาพย์ท้าวฮุ่งหรือท้าวเจืองในวารสาร ศิลปวัฒนธรรมฉบับพิเศษมหากาพย์อุษาคเนย์ :กรุงเทพฯ . มติชน, 2538 .

ดวงเดือน บุญยาวง. แนวคิดและอุดมคติในมหากาพย์ท้าวฮุ่ง ท้าวเจือง ศึกษาเปรียบเทียบกับตำนานท้องถิ่นของกลุ่มลาว – ไต ในแนวคิดและซีตลอง ท้าวฮุ่ง ท้าวเจือง, กรุงเทพฯ : มติชน ,2545.

ธงชัย วินิจจะกุล .วิทยานิพนธ์ : อเมริกา ,2530 .

ธวัช ปุณณโณทก. ท้าวฮุ่งขุนเจืองวีรบุรุษสองฝั่งโขง กับการรับรู้ในเอกสารประวัติศาสตร์ล้านช้างในตำนานท้าวฮุ่งขุนเจืองมิติทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม:กรุงเทพฯ ,สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ , 2541.

ธวัช ปุณณโณทก . วรรณกรรมท้องถิ่น : กรุงเทพฯ . โอเดียนสโตร์ .2525.

ธิดา สาระยา. หนังสือเก่าถึงขุนเจือง ในพรมแดนของชนชาติ : กรุงเทพฯ . วารสารเมืองโบราณ ฉบับที่ 3 กรกฎาคม – กันยายน 2532.

นิลินีและยงยุทธ . เอกสารประกอบการศึกษา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ : กรุงเทพฯ ,2545.

ประคอง นิมมานเหมินท์. มหาเทพเรื่องท้าวบาเจือง มหาเทพสองฝั่งโขง ในหนังสือท้าวฮุ่ง ขุนเจือง ,กรุงเทพฯ : มติชน ,2538.

ผ่องพันธ์ มณีรัตน์. มานุษยวิทยากับการศึกษาคติชาวบ้าน :กรุงเทพฯ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2525 .

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. รัฐศาสตร์ ขอบข่าย สถานภาพ และการศึกษาวิจัย , คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2526.

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. เอกสารหลักและวิธีการศึกษาทางรัฐศาสตร์ 3 การศึกษารัฐศาสตร์ แนวทางอำนาจ ,กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2527 .

ภิญโญ จิตต์ธรรม. ความเชื่อ (คติชาวบ้านอันดับ 5) สงขลา : มงคลการพิมพ์ . 2522.

มหาสีลา วีระวง. ท้าวฮุ่งท้าวเจือง : พระนคร , โรงพิมพ์มิตรไทย , 2486.

ยศ สันตสมบัติ. จากวานรถึงเทวดา : มาร์กซิสม์และมานุษยวิทยา มาร์กซิสม์ กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2530.

ระดม วงษ์น้อย. แนวคิดเรื่องชนชั้นนำและการศึกษาโครงสร้างอำนาจชุมชน , กรุงเทพมหานคร : ศูนย์วิจัยคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2527 .

ศรีศักร วัลลิโภดม. ความสำนึกร่วมทางวัฒนธรรมของคนในลุ่มน้ำโขงตอนบน : กรุงเทพฯ . วารสารเมืองโบราณ ปีที่20 ฉบับ 1 มกราคม-มีนาคม2532 , 2537.

ศิริพร ณ. ถलग. ชนชาติไทในนิทาน แลลอดแวนคติชนและวรรณกรรมพื้นบ้าน : กรุงเทพฯ . มติชน , 2545.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. สังคมวิทยาการเมือง : หลักการและการประยุกต์ กรุงเทพมหานคร :
เจ้าพระยาการพิมพ์ , 2530 .

อมรา พงศาพิชญ์. วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2541 .

ภาคผนวก

เรื่องเกี่ยวกับทำวสุ่งทำวเจืองในวรรณกรรมต่าง ๆ

1. ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่

ลูกลาวจจะมีสองคน ผู้พี่ชื่อลาวซิ่น ผู้น้องชื่อจอมผาเรือง ผู้พี่อายุได้ 39 ปี เป็นพระยาแทนพ่อได้ 18 ปี อายุได้ 57 ไปสู่ปรโลก 18 เช่น ราชวงศ์

ลูกจอมผาเรืองชื่อขุนเจือง อายุได้ 37 ปี เป็นพระยาแทนพ่อ เจ้าพระยาเจืองมีลูกผู้หนึ่งชื่อขุนเงินเรือง ลาวซิ่นพี่เจ้าพระยาจอมผาเรืองและเป็นลุงเจ้าพระยาเจืองนั้น มีลูกหญิงผู้หนึ่งชื่อนางอ้วคำคอนเมือง ซิ่นใหญ่เป็นลาว มีรูปงามล้วนถ้วนด้วยอิตถีลักษณะทั้งมวล ควรฤชาปรากฏไปถึงฮ่อเมืองพระกัน คือเมืองแก้ว มีลูกสาวพระยาผู้หนึ่งงามนักกว่าอัน พระยาแก้วชื่อท้าวการูชวาก็ใช้เอาบรรณาการของฝักมาถวาย หมายถึงนางสองที่สามที่ ขุนลาวซิ่นพี่เจ้าจอมผาเรืองผู้เป็นพ่อนางบ่หื้อ พระยาแก้วเอาริพลมามากนักกว่าจักรบเอานางอ้วคำคอนเมือง เมื่อสิ้นขุนลาวซิ่นก็หื้อไปบอกแก่เจ้าพระยาเจืองหลานตน ว่าบัดนี้ท้าวการูชวาก็เจ้าเมืองแก้วว่าจักรบเอานางอ้วคำคอนเมืองว่าอันน่าหลานเราเจ้าพระยาเจืองเป็นท้าวหนักพระยาใหญ่บ้านนี้ อย่าหื้อมาดูแลวันเรา ฉันใดจักเอาท้าวการูชวาลานกูควรจักเอาแล

เมื่อนั้นพระยาเจืองเคียดนัก จึงขับเอาริพลมากนักรับท้าวการูชวาท้าเจ้าเมืองแก้ว เจ้าพระยาเจืองได้ชัยชนะก็ได้ฆ่าท้าวการูชวาทาย เจ้าพระยาเจืองก็ละเมืองไว้หื้อลูกตนผู้ชื่อลาวเงินบุญเรืองและลูกตนผู้ชื่อลาวซิ่นพ่อนางอ้วคำคอนเมืองหื้ออยู่รักษาเมือง ส่วนเจ้าพระยาเจืองก็เอาริพลอันมากนักรับเมืองแก้วได้แล้วขึ้นสู่ปราสาทโรงหลวงท้าวการูชวาท ยังมีลูกสาวท้าวการูชวาทผู้หนึ่งชื่ออ้วแก้ว มีรูปโฉมงามมากนักร เจ้าพระยาเจืองก็เอาเป็นเมียอยู่ในเมืองแก้วที่นั่น กระทำเจ้าเมืองหื้อเข้าอำนาจแห่งตนก็อยู่เสวยเมืองที่นั่น เป็นอันฤชาปรากฏไม่มากนัก เจ้าพระยาทั้งหลายอยู่ที่ศตต่าง ๆ รู้ข่าวพระยาลาวเจืองมีเดชะอำนาจภาพแก้วหาญองอาจนัก รบพระยาแก้วชนะแล้ว ได้มาเป็นพระยาในเมืองแก้ว ท้าวพระยาทั้งหลาย มีพระยาฮ่อตนชื่อ เจ้าลุ่มฟ้าเปาพิมาน เป็นประธานก็มาชุมนุมยังภูเห็ด (लगแห่งว่าภูเหมือด) อันมีในเขตเมืองแก้วคือเมืองฮ่อพระกัน ภูเห็ดที่นั่น ราบเพียงกว้างขวางได้ 1200 วา ท้าวพระยาทั้งหลายก็หื้อแบ่งตำแหน่งดูบผามเติมภูเห็ดทั้งมวลแล้ว ก็ตั้งปราสาทท่ามกลางภูเห็ด สูง 135 วา กว้าง 950 วา มีเศวตฉัตร 770 ดวง อ่างคำใส่น้ำอบน้ำหอมสูง 3 ศอก กว้าง 6 ศอก หนัก 140,000 คำ เป็นอ่างอาบเจ้าพระยาเจือง แล้วก็สร้างเขด้วยสังข์เกี้ยวด้วยคำ 770 ลูกสังข์ อันเป็นทักษิณวัตถุมากกว่า 100 ลูก พร้อมกันหุดหล่อเจ้าพระยาเจืองนั่งเหนือกองแก้ว 7 ประการ สถิติสาธาณูปราสาททรานชมณเฑียร มีนางทั้งหลาย 44,000 มีนางอมราเทวีอันพามา แต่เมืองลาวกับนางอ้วแก้วลูกพระยาแก้ว

เป็นประธาน หากแวดล้อมเป็นบริวารก็มีแลท้าวพระยาทั้งหลายมีพระยาฮ่อลุ่มฟ้าเปาพิมานเป็นประธาน ก็พร้อมกันแปลงลายจุ่มลายเจีย (คือตราตั้ง) ไว้กับพระยาแก้วเป็นประธาน หากแวดล้อมเป็นบริวารก็มีแลท้าวพระยาทั้งหลายมีพระยาฮ่อลุ่มฟ้าเปาพิมานเป็นประธาน ก็พร้อมกันแปลงลายจุ่มลายเจีย (คือตราตั้ง) ไว้กับพระยาเจืองหันแล กระทำราชาภิเศกเจ้าพระยาเจืองเป็นเอกราชในเมืองแก้ว ในปีกาบยี่เดือน 4 ออก 9 ค่ำ วันอังคาร ยามกองงายศักราช 496 เข้าอยู่สุขสำราญในปราสาทได้ 7 วันก็มาอยู่โรงหลวง มีท้าวพระยาทั้งหลายหากแวดล้อมเป็นบริวาร มีพระยาฮ่อลุ่มฟ้าเปาพิมานเป็นประธาน กับทั้งเสนาโยธาประมาณ 11 โกฏิปลาย 6 ล้าน 6 แสน 6 หมื่น 9 พันคนก็มีแลเจ้าพระยาเจืองก็ประทานรางวัลเลี้ยงดูท้าวพระยาเสนาอำมาตย์ริพลทั้งหลายให้อิ่ม ด้วยเข้าด้วยเหล่า ชันปลาอาหารมกนัก อยู่มาได้ 5 เดือนแล เจ้าก็สั่งให้เจ้าพระยาทั้งหลายเมื่อหาบ้านเมืองแห่งตนนั้นแล อยู่บ่นานเท่าใด นางอู่แก้วลูกพระยาแก้วนั้นก็ทรงคัพพะเต็มสิบเดือนบริบูรณ์ ก็ประสูติได้ลูกชายคนหนึ่งมีรูปงามนัก เจ้าพระยาเจืองก็ใส่ชื่อลูกตนว่า เจ้าผาเรืองแมนคำชาหันแล

เจ้าพระยาเจืองอยู่ในเมืองพะกัณนาคได้ 3 ปีปลาย 9 เดือน เจ้าก็ให้พระยาฮ่อเจ้าลุ่มฟ้าเปาพิมานแปลงลายจุ่มลายเจียให้แก่อนางแก้ว เจ้าก็พานางอมราเทวีกับบริวารทั้งหมด เจ้าก็แถมลายจุ่มลายเจียมาให้อีกลูกตนผู้ชื่อว่าเงินเรื่อง ให้อยู่เป็นพระยาในเมืองยางเงินเชียงลาวหันแล เจ้าก็เหมียตลูกคนทั้งสองคือเจ้าเงินเรื่องก็คืนเมืองแก้วได้ 14 ปีมีลูกกับนางอู่แก้วสองชาย ผู้พี่ชื่อยี่คำห้า ผู้น้องชื่อยี่คำซุมแสง (นางแห่งว่าท้ายสามซุมแสง) หันแล

อยู่บ่านเท่าใด เจ้าพระยาเจืองวางเมืองไว้แก่ท้าวผาเรืองผู้เป็นลูกอ้ายแต่งแบ่งให้ลูกผู้กลาง ชื่อยี่คำห้าไปเป็นพระยาในเมืองล้านช้าง ให้ลูกผู้ช้อยชื่อยี่คำซุมแสง ไปเป็นพระยาในเมืองนันทบุรี คือว่าเมืองน่านหันแล

เจ้าพระยาเจืองตนนั้นมีเดชะฤทธิ์มากนัก เทว่าบ่บินไปได้สิ่งเดียวแล ท้าวก็บังเกิดมานะเหตุแก่ล้าหาญนัก คະนึ่งใจว่ากูเวนเมืองให้อีกลูกกูท้าวจอมเรื่อง แมนคำชาแล้วฉันนี้ กูจักเอาริพลแห่งกูไปตีเอาเมืองแก้วแมนตาทอกขอบฟ้าดาเย็นชะและว่าอันก็ยกไปแท้ พระยาแก้วแมนตาทอกขอบฟ้าดาเย็นก็เอาริพลอันมากนัก ออกมาแบ่งขั้วหนีข้ามแม่น้ำใหญ่ออกมารบพระยาเจืองหันแล และ เมื่อนั้นพระยาเจืองหันริพลแก้วแมนมากนัก ชุนเจืองบ่เคยหนีเข้าศึกจึงชี้ข้างแก้วตัวหาญถ้าชนศึกท้าว จึงรีบแก้เสื้อส่งให้คนใช้เอาคืนมาให้อีกนางอมราเทวียังเมืองเชียงลาวเงินยางไว้ดมกลิ่นกับให้อบอกลูกตนเจ้าชุนเงินเรื่องที่รู้ นางอมราก็รับเอาเสื้อเจ้าพระยาเจืองผัวรักแห่งตนหอบกับบอกแล้วจึงบอกกล่าวเหตุกลางให้อีกคนใช้ว่า ตู้อยู่หันเหตุกลางตั้งนี้ ก็หอกเด็นดกล่างเป็นควายหลายตัวเข้าชนขอรื้อ ถ้วยลายงามเด็นดกล่างกลายเป็นสิ้นแลลี้แต่ก่อนผาชายคากลายเป็นต่อแดนบิน เก้าเผ็งงามเข้าในท้องแบ่งฮาง ผนห้าหลวงตกไหลหลังบ่เอื้อนบ่ยังปอขาววัน ริมท่าขอบนาเดือนถลาย ภูดอยโหยดพั่ง ก้อนหินผากลายเป็นเงือก กลิ้งตุกเตือกไป

มา เนื้อมันคัตคาคือกวางฟานเจ้าผ้าบ้าน กบเขียงอ่างเอากันเขาเมือง ปลิงดำตัวเท่าเรือนอก แอ้วเหล่านกเล็กเกลือกเดินตามบก เสือโคร่งหกเข้าเวียงใหญ่ไข่ลูกเดียวมีสองตัว บัดนี้สูมาบอกข่าว เหมือนล้างรอยพระยาเจ้าบ่เคยหนีศึกขึ้นขี่ช้างแก้วตัวใหญ่ช้างพลรอยดกหล่นเสียแก่ท่านอันชา ฤา เราถ้าฟังเมื่อเดือนสี่ กุจักซ่อมฝืออารักษ์ใหญ่ หือไปตามไต่รักษาพระยาเจ้าตนเป็นผัวรักแห่ง กุชาและฯ

ยามนั้น ผุ่งแก้วแมนดาทอก เอาริพลตั้งหน้าอยู่ดาราบ ขุนเจืองยกิพลเข้าทูป ผุ่งแก้ว แมนเอาริพลเข้ากุมหลอบเอาพระยาเจือง ฆ่าตายที่ขัวหิน พระยาเจืองตายที่นั่น ริพลชั้นเจืองมี ตัวคือห้าล้าน เข้ากุมเอาซากพระยาเจืองได้แล้ว เอาใส่ช้างแก้วออกมาเมือง เอาดาบเจ้ามส่ง สะทางยังเมืองเงินยางวันนั้นแล

ขุนเจืองอายุได้ 39 ได้เป็นพระยาปราบสองเมือง อยู่เมืองเงินยาง 14 ปี อยู่เมืองแก้ว พระกัน 17 ปี อายุ 77 ไปสู่ปรโลก 19 ชั่วราชวงศ์แล

ลูกขุนเจืองชื่อลาวเงินเรือง อายุ 33 ปี เป็นพระยาแทนพ่อได้ 26 ปี อายุได้ 59 ปีไปสู่ ปรโลก 20 ราชวงศ์แล

2. พงศาวดารเมืองเงินยางเชียงแสน ฉบับที่ 1

ท้าวครองสมบัติได้ 3 ปี ก็ได้บุตรชายผู้หนึ่ง ในวันอังคารเดือน 5 กลางเดือน ปี เถาะ ตรีสก ยามจะย่ำรุ่ง ครั้นเกิดมาแล้วท่ายก็เรียกโทรทายมาทานดูกุมารผู้นี้จะดีหรือร้าย โทรทายยามก็เอาปีเดือนวันยามมาประสมกันเข้า แล้วคุณหารตามตำราที่รู้ได้ว่า จันทรกับเสาร์ อยู่เมษราหูอยู่กุมภ์ อังคารอยู่มังกร พุธพฤษอยู่กรกฎศุกร์อยู่ตุล ลันน้อยมีน คนไหนเกิดมาได้ ดังนี้ ตามคัมภีร์ว่าคนนั้นจะได้เป็นกษัตริย์แล้วโทรทาก็กราบทูลว่าพระราชกุมารองค์นี้ ครั้งใหญ่มา จะได้เป็นเอกราชปราบชมพูทวีปทั้งปวงแต่ว่าเหาะเห็นเดินอากาศยังมีได้แล ครั้นกุมารผู้นั้นเกิด มาได้ 1 เดือนถ้วนท้าวก็เรียกเสนาอำมาตย์ญาติวงศ์ทั้งปวงอันอยู่ในเมืองเงินยาง มากกระทำ มหารหะคือว่าทำขวัญผูกเมืองแห่งกุมารให้เป็นมงคลแล้วตั้งพระนามว่า ชันเชียง ครั้นถึงเวลา กลางคืนเครื่องทิพย์ 3 ประการ ก็เกิดมาเทียมชันเจียง คือว่าพระแสงทิพย์เล่ม 1 ตะบองทิพย์ 1 คน โทหิน 1 เกิดมาพร้อมกันทั้ง 3 อย่าง เมื่อตติยศักราชได้ 421 มาถึงตติยศักราช 423 ปีเถาะ จัตวาศก พระนางเทวีก็ประสูติได้บุตรชายผู้หนึ่ง ทรงพระนามว่า ขุนจอม

ครั้นกุมารทั้ง 2 เจริญใหญ่ขึ้นแล้ว ฝ่ายขุนเจียงก็เที่ยวหาเรียนวิชาต่าง ๆ คือหัด เพลงจับช้างจับม้าและเพลงอาวุธต่าง ๆ ได้ชำนาญแล้ว ครั้นถึงอายุได้ 16 ปี ไปคล้องช้างเมือง น่าน พระยาน่านองค์ชื่อพลทေးมีความชอบยกลูกสาวผู้ชื่อนางจันทาให้แก่ขุนเจียงกับช้าง 50 เชือก ต่อมาได้ปีหนึ่งถึงอายุได้ 17 ปี ไปคล้องช้างเมืองแพร่ พระยาแพร่องค์ชื่อพรหมวังโส ยก

ลูกสาวผู้ชื่อนางแก้วสตรีให้ขุนเจียงกับช้าง 50 เชือก ขุนเจียงมีช้าง 300 เชือก มีช้างเชือกหนึ่งชื่อพานทองเป็นประธานเมื่อเวลาขุนเจียงจะได้ช้างพานทองนั้น เวลากลางคืนจะใกล้รุ่งเทวดามอบว่ามหาราช อยากได้ช้างเผือกประเสริฐหรือ ยังมี 3 เชือก เชือกหนึ่งชื่องาไฟ ครั้งทรงเสด็จไปทางไทรย้อมใหม่ทั้งโลก ตัวที่ 2 ชื่ออ้ายก่างาเขียวแทงคนเดียวตายทั้งทวีป ตัวที่ 3 ชื่อพานทอง ย่อมนำท่านปราบทวีปได้ ครั้งท่านอยากได้ตัวใดก็เลือกเอาตามชอบใจเทอญ ฝ่ายขุนเจียงมิได้พิจารณาพลาดออกปากว่า เราจะเอาช้างพานทอง เทวดาก็ว่าพຽ່งนี้เข้าท่านจงไปอยู่ท่าน้ำคอยเอา ครั้นเห็นนาค 3 ตัว ล่องน้ำมาท่านจงจับเอาตัวที่ 3 นั้นเทอญ หากแม้ว่าช้างพานทองแล้วแล้วเท่านั้นแล้วก็หายไป เทวดาพูดเป็นปัญหาว่า ช้างงาไฟเสด็จไปทางไทรย้อมใหม่ไปทั้งโลกนั้น ปัญหาว่า ได้เมืองหนึ่งแล้วย่อมได้ทั้งโลก ช้างก่างาเขียวแทงคนเดียวตายทั้งทวีปนั้นครั้งได้เมืองหนึ่งแล้ว ย่อมได้ทั้งทวีป ช้างพานทองจะนำท่านไปปราบทวีปนั้น คือว่าทรงช้างพานทองไปถึงไทรย้อมปราบได้เพียงนั้น ถ้าแม้ขุนเจียงจะเอาตัวอื่นก็ได้แต่ว่าออกปากจะเอาช้างพานทอง เพราะฉะนั้นนาคที่มาก่อน 2 ตัวไม่เอาจับตัวที่ตามมาหลัง ครั้นขุนเจียงได้ช้างพานทองแล้ว ก็อยู่อุปราชรองขุนจอมธรรมในเมืองภูกามยาว

ฝ่ายขุนจอมธรรมครองสมบัติได้ 21 ปี อายุ 59 ปีก็สวรรคต ขุนเจียงครองเมืองแทนต่อมาได้ 6 ปี ทักษิณมาต่อสู้อำนาจเมืองเงินยางเชียงแสน มีท้าวท้าวและองคาเป็นประธานแก่ท้าวพระยาทั้งปวง มีรี้พล 3 ล้าน ช้างมากกว่าแสน ฝ่ายพระชินผู้ครองเมืองเงินยางเชียงแสน จึงใช้เสนาผู้หนึ่งชื่อหมื่นพิจิตรรับราชสาส์นได้แล้วก็รีบด่วนไป ครั้นถึงแล้วก็เฝ้าราชสาส์นยื่นถวายขุนเจียง ขุนเจียงรับแล้วก็อ่านดูเนื้อความว่า บัดนี้ท้าวท้าวและองคาพากันเอารี้พลมาเป็นอันมากมาย ขอหลานจงรีบขึ้นมาส่วนว่าราชสมบัติทั้งปวงและนางโศคาแพงเมืองนั้น ปู่ก็จะยกมอบให้หลายทุกประการ ขุนเจียงครั้นอ่านหนังสือจบแล้วก็ขอบใจขึ้นทันใดเปรียบดังพระอินทร์จะได้รับกับอสุรแล้วท่านก็ให้ตีกลองมโหรีร้องปาวรี้พลโยธา และท้าวพระยาเมืองน้อยเมืองใหญ่ คือเมืองกอ เมืองเทิง เมืองกวา เมืองวาว เมืองคอบ เมืองคำ เมืองเชียงแลง เมืองชะเอียม เมืองมวน เมืองสะ เมืองปง เมืองอ้อย เมืองงิม เมืองหงาว แซ่หุ่ม แซ่หลวง เมืองวัง ปากบ่อง หนองขวาง แซ่เลียง เชียงแซ่ แซ่ก๊อด แซ่ท่าน แซ่ลู่ ครั้นมาพร้อมแล้วก็ตั้งกองทัพอยู่แห่งหนึ่งนับดูกำหนดรี้พลมีแสนสามหมื่นสามพัน ช้าง 7,000 ม้า 30,000 ตัว ท่านพักเอาชัยอยู่ที่นั่น จึงได้ชื่อว่าดอนชัย คือว่าบ้านแม่ไชย ทหารไปสอบซ้อมเพลงอาวุธที่หนองหลวง หนองหลวงนั้นจึงได้ชื่อว่าหนองหารต่อมาบัดนี้ ปากคนไม่อยู่ที่เรียกกันว่าหนองหางจนถึงทุกวันนี้แล

ฝ่ายว่าพระยาเจียงก็ส่งนางทั้ง 2 ว่าพี่ไปครั้งนี้ ครั้นนานหลายปีไม่กลับมา นางทั้ง 2 จงไปอยู่ด้วยบิดามารดาของนางเทอญ กล่าวเท่านั้นแล้วก็ยกไปถึงเมืองคร้ว ครั้นถึงแล้วก็ผูกพรานป่าผู้หนึ่งแซ่หน้าไ้วคินหนึ่ง เมืองนั้นจึงได้ชื่อว่าแซ่พรานจนทุกวันนี้แล จากนั้นไปถึงเชียงตั้งเชียงช้าง ลำดับไปจนถึงเมืองเงินยางเชียงแสนแล้ว เข้าประตูเมืองทิศตะวันตก ครั้นถึงแล้วพระชินก็มอบสมบัติทั้งปวงให้ และนางโศคาแพงเมืองให้เป็นอัครเทวีแก่ขุนเจียง แล้วท่านก็ทำขวัญรู้

พลขุนเจียง 3 วัน แล้วจึงออกรบด้วยแถว ขุนเจียงก็ทรงช้างพานทองเข้าต่อสู้ช้างพระยาจันทบุรี พระยาจันทบุรีก็ทรงช้างตัวชื่อสุรสงครามเข้าต่อสู้ช้างขุนเจียง ขุนเจียงก็เอาง้าวฟันคอพระยาจันทบุรี พระยาจันทบุรีก็ตายอยู่บนคอช้างนั้นแล

ฝ่ายพระยาแก้วผู้เป็นพี่จึงร้องว่า อย่าเพิ่งรีบฟันกันโดยง่ายชื่อนี้ ช้างแพ่ตัวหนึ่งก็คงได้ชนะตัวหนึ่งช้างดีเรายังมีอยู่หลายตัว เล่นกันให้สนุก ๆ ว่าแล้วก็ขึ้นช้างตัวชื่อแก้วคุณเมืองเข้าต่อสู้ช้างพานทอง ช้างพานทองก็บ้ายางรับจับแทงถูกต้นคอช้างแก้วคุณเมือง ช้างแก้วคุณเมืองก็ล้มละลายตายเสียเปล่า พระยาแก้วก็วิ่งไปเอาช้างแก้วปราบเมืองมออีก ช้างพานทองก็แทงตาย พระยาแก้วก็ไปเอาช้างตัวหนึ่งชื่อแก้วบุญเรือง เข้าต่อสู้ช้างพานทอง ช้างพานทองก็แทงด้วยงาถูกต้นคอช้างแก้วบุญเรืองล้มลงกับที่ ขุนเจียงก็เอาง้าวฟันพระยาแก้วตายทั้งช้างทั้งคน ฝ่ายรี้พลแก้วก็แตกตื่นไป ทหารเมืองเงินยางเชียงแสนและเมืองฝางก็ขับไล่ตามทันจับได้แก้ว (คือชาติฮ่อ) หมื่นคน ได้ทั้งช้างม้า เอาขังไว้ในเมืองเงินยางเชียงแสนที่นั่นแล

เมื่อจะเกิดศึกนั้นเกิดด้วยประการใด ผู้อ่านผู้ฟังยังมีรู้เค้ามูล เพราะฉะนั้นจะกลับกล่าวให้รู้ชัดก่อน ดันเหตุว่า เมื่อนางโศคาแพงเมือง และนางอามแพงจันผงสองคนพี่น้องนั้นใหญ่มาพอประมาณอายุ 15 ปี มีรูปร่างงดงามหาที่เปรียบมิได้ขณะนั้นความปรากฏไปทุกบ้านทุกเมืองว่า นางรูปทิพย์เกิดที่เมืองเงินยางเชียงแสนทุกท้าวพระยาก็มีความปรารถนาอยากได้เป็นเทวีคือเมืองโกสัมพี เมืองกลิงคราช เมืองสาวัดดี เมืองกบิลพัสดุ์ เมืองหงสาวดี เมืองโยชยา ต่างองค์ก็อยากได้จึงยกกรี้พลมาทุกบ้านทุกเมือง

ส่วนพระยาจันทบุรีและเองกาทั้งสองพี่น้องพูดกันว่าเราจะเอาให้ได้ พี่เอนางหนึ่งน้องเอนางหนึ่งว่าแล้วก็ยกกรี้พลมาเป็นอันมาก ฝ่ายท้าวพระยาที่มาจากทิศใต้ต่างองค์ก็ต่างกล้าหาญแข็งแรงเหมือนกัน เข้าต่อสู้แก้วและลาวล้านช้างก็แพ่แก้วและลาวล้านช้าง ฝ่ายแก้วและลาวล้านช้างก็ว่าท่านทั้งหลายจะรบพวกข้าพเจ้าเห็นจะไม่สำนึกโดยง่ายเพราะว่ารี้พลของข้าพเจ้ามีมาก มิฉะนั้นให้ท่านมาชนช้างด้วยกันตัวต่อตัวเทอญ ฝ่ายแก้วและลาวล้านช้างพูดทำทนายแข็งแรงดังนี้ หากใครจะชนช้างต่อเขามีได้ ท้าวพระยาทั้งหลายก็กลับมาบ้านเมืองแห่งตน เหตุว่าสู้แก้วและลาวล้านช้างมิได้

ฝ่ายพระยาขึ้นผู้ครองเมืองเงินยางเชียงแสนจึงได้ใช้เสนามาเชิญขุนเจียงครั้งขุนเจียงมารบได้ชนะแล้ว พระยาขึ้นก็มีความชอบใจจึงยกนางทั้ง 2 ให้ขุนเจียงแล้วมอบสมบัติบ้านเมืองทั้งปวงให้แล้ว ตั้งพระนามขึ้นใหม่ว่าพระยาเจียงธรรมิกราชให้อยู่เสมอเมืองเงินยางเชียงแสนที่นั่นแล

ฝ่ายท้าวพระยาเมืองใหญ่เมืองน้อยที่จะมารบเอานางทั้งสองคนนั้น ก็แพ้วแควและลาว ล้านช้างแล้วแตกไป ครั้นรู้ว่าพระยาเจียงขรรมิกราชได้ชนะแล้วและลาวล้านช้างตั้งนั้น เขาก็ น้อมตัวเข้าฟังสมภาร ก็พากันอภิเษกแล้วยกพระนามว่าพระเจืองฟ้าขรรมิกราช และสร้างหอ อุทุมพรขึ้นสูง 100 คอกแล

ฝ่ายท้าวพระยาเมืองใหญ่เมืองน้อยที่จะมารบเอานางทั้งสองคนนั้น ก็แพ้วแควและลาว ล้านช้างแล้วแตกไป ครั้นรู้ว่าพระยาเจียงขรรมิกราชได้ชนะแควและลาวล้านช้างตั้งนั้น เขาก็ น้อมตัวเข้าฟังสมภาร ก็พากันอภิเษกแล้วยกพระนามว่า พระเจืองฟ้าขรรมิกราช และสร้างหอ อุทุมพรขึ้นสูง 100 คอกแล

ขณะนั้น พระยาลุ่มฟ้าเกล้าพิพานวิเทราษและพระยาจุฬณีทั้งสองพี่น้องหวังใจว่าจะ มาเอานางทั้งสองพอมายังกลางทาง ก็ทราบเหตุการณ์ว่าพระยาเจียงได้นางแล้วเขาก็กลัวอำนาจ ฝ่ายพระยาทั้งสององค์ก็มีของบรรณาการสิ่งละ 108 เป็นต้นว่า เงินทองของต่าง ๆ และอ่างเงิน 2 อ่าง แล้วเดิมหอขึ้น 2 คอก ห่อก็มาเดิมขึ้นอีก 12 คอก เป็น 124 แล้วอภิเษกขึ้นใหม่ ตั้งพระนาม ว่า ไชยনারณ์ขรรมิกราชตามออกบัตรหมายลายแทงหินเงา 12 คอก มี 2 ที่ เป็น 240 คอกแล แต่นั้นมาห่อและแควทิศตะวันออก ทิศเหนือ ทิศใต้ เมืองโกสัมพี คลิงราช หงสาวดี อโยธยา ก็ น้อมถวายดอกไม้เงินทองแต่นั้นมาแล

ฝ่ายว่าพระยาขรรมิกราชท่านกลางจะเดือดร้อนบุตรลูกหลานต่อไปข้างหน้า จึงยกแคว ไปเป็นเจ้าของเมืองว่องแล้วตัดส่วยไร้อ้อเสียให้เป็นเมืองเสมอกัน แล้วก็จารึกอักษรใส่ในศิลา ไว้ใน เมืองมิลินนคร ในปีวอกศกศักราชได้ 502 ปี เมื่อท่านปราบชมพูทวีปนั้น พระชนม์ท่านได้ 27 กำลังกล้าหาญแข็งแรงนัก จึงรับสั่งให้พวกลูกค้ำต่างประเทศว่า ท่านทั้งหลายเที่ยวหัวเมืองใหญ่ น้อยทั้งปวง ท่านทราบข่าวว่าเมืองไหนจะชนช้างบ้าง ครั้นทราบแล้วจงแจ้งความให้เราด้วย เทอญ ท่านก็ส่งลูกค้ำไปทั่วทุกตำบล ฝ่ายท้าวพระยาหัวเมืองทั้งปวงไม่แข็งแรงต่อสู้อำนาจท่าน ได้ ก็พากันอ่อนน้อมฟังสมภารทั้งสิ้น ต่อมาพระชนม์ท่านได้ 50 ปี ยังมีลูกค้ำแควพวกหนึ่งไปค้ำ เมืองแมนตาดอกครอบฟ้าดาหยัด เสนาเมืองนั้นครั้งเห็นแควเข้าไปในเมืองก็ต้อนรับเชื้อเชิญจับ มือเข้าไปพูดที่สังตล่องลงเอาใจความได้แล้ว ก็นำความไปกราบทูลเจ้าของตนทุกประการ ครั้น พระยาแมนตาดอกครอบฟ้าดาหยัดได้ทราบความแล้ว ก็ให้หาตัวลูกค้ำมาแจ้งความให้ลูกค้ำฟัง ว่า เราอยากชนช้างต่อพระยาขรรมิกราชนักที่ท่านั้น ครั้นลูกค้ำทั้งหลายทราบแล้วก็พากันกลับ พอถึงเมืองแล้วก็เข้ากราบทูลพระยาขรรมิกราช

ฝ่ายว่าพระยาขรรมิกราชได้ยินเนื้อความของพวกลูกค้ำมากราบทูลตั้งนั้นจะตรัสว่า ตนของพระองค์นี้แก่ชราเสียแล้ว ก็ตรัสไม่ได้ เหตุว่าเป็นผู้ใหญ่ ออกปากแล้วกลับก็ได้ แต่ไม่ควร ท่านก็เรียกราชโอรสทั้ง 5 พี่น้องมาประชุมพร้อมแล้ว ก็แต่งให้ลาวเงินหรือผู้พี่อันเป็นบุตรนาง

อามแพงจันผงนั้นให้เป็นกษัตริย์ครองสมบัติเมืองเงินยางเชียงแสนและหัวเมืองขึ้นทั้งปวง ฝ่ายลาวเจืองผู้เป็นพี่และบริวารพันหนึ่งให้ไปเสวยเมืองแกวหลวง แล้วทำหอสงที่ภูเขาเหมือนเมืองแกวสูง 100 คอกแล้วอภิเษกให้เป็นเจ้าแก่ราษฎรในเมืองแกวทั้งปวง แล้วแต่งลาวปาวผู้น้องและบริวารพันหนึ่งให้ไปเสวยเมืองจันทบุรีให้เป็นเจ้าเป็นใหญ่แก่ลาวทั้งปวง

ฝ่ายบุตรนางโศคาแพงเมืองนั้นผู้พี่ชื่อขุนคำร้อย ขุนคำร้อย ขุนคำร้อยนั้นเสวยเมืองไชยনারายณ์เมืองมูล ให้เป็นเจ้าเป็นใหญ่ฝ่ายหัวเมืองทิศภาคเหนือทั้งสิ้น แล้วแต่งเจ้าสร้อยเบ็ญผู้น้องให้เป็นอุปราชในเมืองเชียงเรื่องทิศตะวันตกเสร็จการแล้วท่านก็ยกทัพพลทหารรวมมี 4,400,000 คน ครั้นได้ฤกษ์ก็เสด็จออกจากเมืองหริภุญนครเงินยางเชียงแสนไปได้หลายราตรี พอไปถึงเมืองแมนตาดอกครอบฟ้าตายืดแล้ว ท่านก็เห็นเมืองนั้นเป็นหินคมยี่งนัก ทางจะเข้าไปเมืองนั้น ก็จำเพาะมีทางเดียวจะเข้าไปก็เป็นทีที่กันดารนัก ส่วนตนของพระองค์ก็ชราแล้ว ทั้งช้างก็ชราด้วยกัน ที่จะได้ชนะเขานั้นก็เห็นยากมองไม่เห็นเสียแล้วพิจารณาตั้งนี้แล้ว ก็เปลื้องเสื้อและผ้าพันพระเศียรใส่ผอบทองคำ แล้วใช้อำมาตย์ผู้หนึ่งเอากลับมาให้พระนางอัครเทวี

ฝ่ายนางอัครเทวีอยู่หลังก็มีเหตุเกิดขึ้นอย่างอัศจรรย์ 10 ประการ คือ (1) หนูกระโดดลงมากลับเป็นกระบือชนกัน (2) ถ้วยชามอยู่บนโต๊ะพลิกตกลงมาเป็นตะพานน้ำ (3) เรืออยู่ท่าหน้ากลับเป็นตะกวดวิ่งไปซ่อนตัวอยู่รูหิน (4) ความรุ่งเรือนย้อยตกกลับลงเป็นภมร (5) ผึ้งมาทำรังติดอยู่อยู่พระเขนยของพระองค์ (6) ภูเขาเคลื่อนพัง (7) ก้อนหินกลับเป็นเงือก (8) เห็นปลาตัวหนึ่งดำใหญ่เท่าเรือ (9) เสือโคร่งเข้าในเมือง (10) พระเขนยอิงของพระองค์ตากไว้สี่เก็บ ผนตกใส่ถึง 24 วัน นิमितเกิดมีดังนี้ มีหน้าซ้ำได้เห็นภูเขาผ้าเสื้อของพระองค์ ซ้ำยังตกใจก็พากันโทมนัสเสียใจร้องไห้ทั่วทั้งพระนคร ว่าแต่จะไปข้างหน้าจะมีได้เห็นหน้าพระองค์ต่อไปแล้ว

จะกล่าวถึงพระยาแมนตาดอกครอบฟ้าตายืดก่อน ฝ่ายพระยาแมนตาดอกครอบฟ้าตายืดนั้นมีอาญาให้เสนาราษฎรทำซานหิน แล้วทำสะพานไว้ให้หมื่นพอทำเสร็จแล้ว พระยาก็ขึ้นทางช้างตัวชื่อไชยনারายณ์คอยพระยาก็ขึ้นทรงช้างตัวชื่อไชยনারายณ์คอยพระธรรมิกราช พระยาธรรมิกราชทรงช้างชื่อพานทองแล้วได้ซานหินไป พอทำเหยียบสะพานประมาณจากกันสะพานก็พลาดต่ำลงหลุมช้างชื่อพานทองก็ตกไปตามสะพานงาแทงเข้าดินฝ่ายพระยาแมนตาดอกครอบฟ้าตายืดก็เอาง่ายตัดคอพระยาธรรมิกราช พระยาธรรมิกราชก็สิ้นชีพอยู่ที่นั่น ฝ่ายทหารพระยาธรรมิกราชก็เข้าแย่งมิกราชพระยาธรรมิกราชก็สิ้นชีพอยู่ที่นั่น ฝ่ายทหารพระยาธรรมิกราชก็เข้าแย่งชิงเอาพระเศียรของพระธรรมิกราชได้แล้ว ก็เอาใส่หีบหามกลับพอมมาถึงเมืองเชียงรายเสนาก็แตกกันมาคนละที่ละทาง พระยาเจืองฟ้าธรรมิกราชสวรรคตเมื่อศักราชได้ 524 ปีชวด อายุท่านได้ 74 ปี เสวยสมบัติได้ 53 ปี และพวกเสนาอำมาตย์ข้าราชการทั้งปวงก็พากันเอาพระเศียรก่อเป็นเจดีย์ไว้ในเมืองหริภุญนครเชียงแสนนั้นแล

3. พงศาวดารเมืองเงินยางเชียงแสน ฉบับที่ 2

พระยาขุนเรงกวาดนนั้นมีลูกสองชาย ผู้พี่ชื่อลาวชินได้นางพระติสสกุลเป็นเมียแล้ว ให้อยู่เงินยางกับด้วยตน ให้ใจรู้คนภายตะวันออกลองใต้เวียงไชยনারายณ์คือว่าดอนมูลทั้งมวล แล หนเหนือภายตะวันตกให้ตนน้องชื่อว่าจอมผาเรื่องท้าวได้ลูกพระยาขุนทิงเป็นเมียอยู่เวียงเชียงเรื่องนั้นแล พระยาขุนทิงกินเมืองได้ 41 ปี ตายในปีถัดไป ศักราชได้ 461 ตัว อายุได้ 55 ปี แล

จอมผาเรื่องดอนหลวงกินเมืองแทนอยู่เวียงเชียงเรื่องที่นั้นได้ 8 ปีแล้ว ก็มีบุตรสองตน ตนพี่ชื่อว่าท่าย้ายเจือง ก็ให้กินเมืองอยู่ยังเวียงเชียงเรื่องกับตนแล้ว ให้เอาใจรู้คนในเมืองและเชียงรายและแคว้นใต้แล้ว ก็แต่งให้เจ้าขุนเจืองตนนั้นเป็นอุปราชาสงเมืองไปกินเมืองฝางแล้ว ให้อใจรู้คนภายตะวันตกทั้งมวลแล

ที่นี้จักจาดด้วยเจ้าขุนเจืองก่อนแล ท่านได้เป็นอุปราชาสงเมืองแล้วในคืนอันท่านจัดยกไปเมืองฝางอันนั้น ท่านนอนในราตรีคืนวันนั้นก็เห็นยังมีนิมิตฝันว่ายังมีชายเฒ่าแก่ผู้หนึ่ง นุ่งผ้าขาวแล้วแล้วก็จูงตั้งแจ่งดีแล้วศักราชได้ 648 ตัว ปีระวางชงำเดือน 2 ออก 8 คำวันอังคาร ท่านก็เสด็จออกไปเมืองฝางแล ท่านยกไปถึงน้ำแม่คำท่าที่นั้น ยังมีช้างตัวหนึ่งมีงาอันแดงมีเล็บตีนอันเขียวงามใหญ่ประมาณ 4 ศอก เดินเลียบริมน้ำคำท่าล่องมาถัดส่องหน้าท่าน ท่านเห็นแล้วก็ไล่ตามเอาช้างตัวนั้นไปหนตะวันตกชวยได้ไกลประมาณ 500 วา ช้างตัวนั้นก็ไปเหนียวกิ่งไม้ศรีน้อยต้นหนึ่งอยู่ ท่านก็ขึ้นไม้ศรีต้นนั้นแล้วก็เดินใส่คอช้างตัวนั้นได้แล้ว อุปราชาสงเมืองเจ้าท่านก็มีใจยินดีนักแล้วท่านก็ใส่ชื่อช้างตัวนั้นว่าพานคำ เหตุว่าได้ที่น้ำแม่คำนั้น ไม้ศรีต้นนั้นก็ได้อชื่อว่าศรีช้างน้ำแต่นั้นมาแลท่านก็เลยไปกินเมืองฝางนั้นแล

ที่นี้จักรจาดด้วยพระยาลาวชินตนพี่ อันกินเมืองเงินยางและไชยনারายณ์เมืองมูลนั้น บิมีลูกชายมีแต่ลูกหญิงสองคน ผู้พี่ชื่อว่าอามแพงจันทร์ผงมืออายุได้ 12 ปี ผู้น้องชื่อนางโศคาแดงเมืองอายุได้ 10 ปี ฝ่ายพระยาจอมผาเรื่องตนน้อง ก็ใช้ไปขอเอาจักให้แก่ราชบุตรทั้งสองพี่น้องพระยาลาวชินตนพี่กล่าวว่า ลูกเขายังน้อยอยู่ไปช่างว่าสังเทือเอาบุญเข้าเจ้าเป็นภรรยาหน้าเทอญ พระยาจอมผาเรื่องกินเมืองได้ 17 ปี ศักราชได้ 478 ตัวก็ตายปีที่ใช้คนไปขอนางทั้งสองผาเรื่องกินเมืองได้ 17 ปี ศักราชได้ 478 ตัวก็ตายในปีที่ใช้คนไปขอนางทั้งสองนั้นอายุท่านได้ 60 ปีแล ส่วนพระยาอ้ายเจืองตนลูกกินเวียงเชียงเรื่องแทนสืบต่อไปแต่นั้นมาคำลือซาปรากฏไปในบ้านน้อยเมืองใหญ่ทั้งหลายว่า ยังมีนางทิพย์ 2 นางพี่น้องเกิดมีในเวียงเงินยางชางแสนนั้น งามนักหาผู้ใดจักเสมอมิได้เป็นลูกเจ้าเชียงเรื่องนั้นมี 2 คน ท้าวพระยาบได้เท่าวันได้แต่เจ้าตนบุญใหญ่มหานคร จึงจักทรงได้แล ครั้งนั้นท้าวพระยาสามนตราชทั้งหลาว เป็นต้นว่าเมืองโกสัมพีกิ่งคราช สาวดี หงสาวดี อโยธยา ต่างตนก็ต่างห้าง มีร้พลมาหลาย ว่าจักยกพลมาชิงเอา

นางทั้งสองนั้นทุกหัวเมือง ฝ่ายพระยาจันทบุรีกับพระยาแก้วหลวงตนพี ก็พูดว่าสองเราพี่น้องจักไปเอานางทิพย์มาคนละทางเทอญ ว่าดังนั้นแล้ว ก็ห่างยังหมูร์พลเป็นอนมากนัก ท้าวพระยาหนไต้และตะวันตก ต่างก็ว่าต่างคึดหาญห่างยังหมูร์พลเป็นมากนัก ท้าวพระยาหนไต้และตะวันตก ต่างก็ว่าต่างคึดหาญนัก มารบแก้วและลาวลานข้างบ่แพ้ เขาก็ว่าจักรบด้วยหมูบ่แพ้ดูแล เหตุว่าหมูตูลหลายนักมาชนข้างต่อกันเทอญ ก็หาไถจับชนข้างต่อแก้วบ่ได้ แก้วก็ว่าวันพรุ่งนี้ดูจักเข้าเอานางทิพย์ในเวียงเงินยางเชียงแสนนั้นแล ครั้งนั้นพระยาลาวชินเจ้าตนพ้อแห่งนางทั้งสองก็ใช้ให้อำมาตย์ไปหาเจ้าทั้งสองพี่น้องยังเวียงเชียงเรืองและเวียงฝาง ให้เอาวีพลยกมาช่วยทั้งสองเมือง ตนน้องทั้งสองเมืองมาไปทันถึงพระยาอ้ายเจืองตนพีจึงเอาคนชาวเชียงเทรญเงินยางและเวียงเชียงเรืองได้ พร้อมแล้ว ก็ขี่ช้างออกชนข้างแก้วบ่แพ้แก้ว เสียงแก้วพันตายกับหัวข้างนั้นแล ครั้งนั้นเจ้าอุปราชขุนเจืองตนน้องลูกเมืองฝางมาถึงแล้วก็ขึ้นขี่ช้างชะพานคำใสข้างเข้าต่อ พระยาจันทบุรีก็ใสข้างตัวชื่อว่าสุรสงครามเข้าต่ออุปราชเจ้าขุนเจืองเคียดนัก ก็จึงเอาง้าวข้างพันหัวพระยาเวียงจันทรตายกับหัวข้างนั้นแล ฝ่ายพระยาแก้วเป็นพี่น้องจึงกล่าวว่ายาริบบันกันด้วยง่ายเทอญ ข้างบ่แพ้ตัวหนึ่งก็จักเปลี่ยนตัวหนึ่งเข้าชนข้างเรายังมีหลายตัวตาย ค่อยเล่นกันไปให้สนุกก่อนว่าดังนั้น พระยาแก้วก็ขี่ขึ้นขี่ช้างตัวชื่อว่าแก้วคุณเมืองเข้าชนข้างอุปราชตัวชื่อว่าชะพานคำ เข้าชนหนายาริบบันเจ้าค้อข้างแก้วคุณเมืองแห่งพระยาแก้วท้าวไปแล พระยาแก้วขี่ช้างแก้วปราบเมืองเข้ามาชนอีก ข้างจะพานคำก็กระทำฉันทเดียวกัน ข้างแก้วปราบเมืองก็ท้าวไป พระยาแก้วก็เปลี่ยนเอาช้างตัวชื่อว่าแก้วบุญเรือง เข้าต่อแถมข้างชะพานคำก็แทงเจ้าค้อข้างแก้วบุญเรืองท้าวไป ครั้งนั้นเจ้าอุปราชขุนเจืองก็เอาง้าวข้างพันหัวพระยาแก้วตายกับค้อข้างนั้นแล ฝ่ายพลแก้วทั้งหลายก็แตกพ่ายพลัดกัน ส่วนชาวเวียงเงินยางเชียงแสนเรืองเมืองฝางเชียงรายทั้งปวงก็พร้อมกันไล่เกิดเอาแก้วได้สามหมื่นคนกับทั้งข้างม้าข้าวของศาสตราวุธทั้งหมดพร้อมสิ้นแล้วก็เอาคนเหล่านั้นเข้าไปขังไว้ในเวียงเงินยางนั้นแล ครั้งนั้นพระยาชาวชินตนลุงก็มีใจยินดียิ่งนัก ก็ประดับลูกหญิงทั้งสองพี่น้องด้วยเครื่องอลังการเสร็จแล้ว ก็นำออกไปถวายแก่เจ้าอุปราชขุนเจืองตนหลานให้เป็นอัศวมเหสีฝ่ายชายฝ่ายขวาทั้งสองนางนั้นแล้วก็เอาน้ำมาอภิเษกให้เสวยเมืองเทรญนครเชียงแสนนั้นแล แต่ไปจึงได้เรียกชื่อว่าพระยาเจืองฟ้าธรรมมิกราชแล

ส่วนว่าท้าวพระยาเมืองใหญ่ทั้งหลาย อันมาตะวันตกหนไต้ ว่าจักมาชิงเอานางนั้น ก็มาคานแก้วเสียก็เลยน้อมเข้าสู่สมภาแห่งท่านก็กระทำการอภิเษกอีกครั้งหนึ่ง จึงได้ชื่อว่าพระยาเจืองฟ้าธรรมมิกราชาแล้ว ก็ปกห่ออุทุมพลขึ้นสูงร้อยสอกก่อนแล้ว ฝ่ายพระยาอ้ายเจืองตนพีท่านก็เสวยเมืองเชียงเรืองแทนพ่อนั้นได้ 7 ปีตาย พระยาแก้วฆ่ากับหลังข้างเสียในปีกตสันศักราชได้ 483 ตัว อายุได้ 19 ปี พระยาลาวชินตนลุงอันเป็นพ้อแห่งนางอามแพงจันท์ผงและนางโศคาแพงเมืองนั้นเสวยเมืองเงินยางได้ 27 ปี แล้วตายในหลวงแล้ว ศักราชได้ 484 ตัว อายุได้ 70 ปีแล

แต่นั้นมาพระยาเจืองฟ้าธรรมิกราชก็อยู่เสวยราชสมบัติในเมืองหริศยนครไชยบุรีเงินยางเชียงแสนที่นั่น ครั้นต่อมาพระยาหล่มฟ้าแก้วพิพาน เมืองวิเทหราชกับพระยาจุฬณีสองคนพี่น้องก็เอาหมู่วัฒนมาว่าจักมาชิงเอานางและตนและนางนั้นครั้นมาถึงกลางทางก็รู้ข่าวว่าบรรดาหัวเมืองทั้งหลายที่ยกพบมาชิงเอานางนั้นพระยาเจืองแพ้แล้วได้นางทั้งสองมาเป็นมเหสีตนก็มีความกลัวเดชอำนาจนั้นมากนักก็พร้อมกันแต่งเครื่องบรรณาการแลอย่างแล 108 ทั้งสองคนพี่น้อง คือว่าหอยสังข์เงินหอยสังข์คำ หอยสังข์ปกติ อ่างเงินอ่างทอง หอกก็มาตีขึ้น แถม 10 คอกสองเทืองเป็น 120 คอกแล้วก็อภิเษกเรียกชื่อว่าไชยনারายณ์ธรรมิกราชนั้นแล ตามออกมาสผาเงินั้น 12 คอก มี 3 ที่เป็น 124 คอกนั้นแล แต่่นั้นมาฮ้อและแกวฝ่ายตะวันออกฝ่ายเหนือก็ได้ส่วนแต่นั้นมาแล โกลัมพี กลิ้งคราช และหงสาวดี อโยธยาก็ได้ส่วนแต่นั้นมาแล

ดังนั้นนั้นมาพระยาธรรมิกราชเจ้าท่านก็กลัวผานใจลูกแต่หลานเหลนเมื่อหน้า ก็จึงจักย้ายเอาแก้วเมื่อเป็นเจ้าเมืองวองเสียแล้ว ก็ตัดส่วนแก่ฮ้อเสียแล้ว ก็ดอกหน้าแป้นหินไว้ในเวียงมิลิลาครนั้น ในปีกตสัน สักราชใด 502 ตัวแล ครึ่งเมื่อท่านได้ปราบชมพูทวีปนั้น อายุ 27 ปี ยิ่งกล้าหาญแข็งแรงนัก ก็มีอาชญาให้พ่อค้าต่างเมืองว่ากษัตริย์ยังสนุกอยู่แล ก็ยังจักใคร่ชนช้างอยู่ สู้ยังรู้ที่ใดจักชนต่อกู ครั้นสู้ยังรู้ที่ใดจักชนจงมาบอกกูเทอญ กูจักไปชนจักให้แพ้เขาทุกแห่งแล ก็ลี้ยังพ่อค้าต่างเมืองไปทุกแห่งทุกที่แล ที่ใดท้าวพระยาทั้งหลายผู้งั้นเขาบ่แข็งต่อได้ เขาก็เข้ามาอ่อนน้อมสู่สมภพท่านสิ้นทุกเมืองนั้นแล ท่านได้เป็นเอกราชเสวยเมืองมาได้ 50 ปี ยังมี พ่อค้าแก้วหมู่หนึ่งก็ไปถึงเมืองแมนดาตอกขอกฟ้าดาอินแล้วเขาก็ออกสู้รบ จึงเอาข้อมือไปไฟ เอาคำอันนั้นแล้วเขาก็มาบอกข่าวสารอันนั้นแก่กันอยู่เสมอแล้ว เขาก็สืบขึ้นไหว้สาเจ้าแห่งเขาแล้ว ก็จึงปลงคำว่าจักชนช้างต่อพระยาธรรมิกราชแท้พระยาธรรมิกราชได้ยินยังคำอันนั้นแล้ว จักว่าเราเฒ่าแก่เสียแล้วบ่ไปแลก็ว่าบ่ได้เหตุได้ออกปากกล้าเสีย

ครั้งนั้นท่านก็ร้องเรียกยังลูกทั้งห้าตนมาแล้ว ก็แต่งลาวเงินเรื่องผู้เฒ่าอันเป็นลูกนางอามแพงจันทร์ผงนั้นให้เป็นเจ้าเวียงเงินยางและไชยนครกับบ้านเมืองทั้งมวลแล้ว ก็แต่งลาวเจืองผู้กลางนั้นกับบริวารพันหนึ่งแล้วให้ไปกินเมืองแกวหลวงก็ปุกทองยังมีดอยภูเหมือนดเมืองแกวสูงร้อยคอกแล้ว ก็อภิเษกให้เป็นเจ้าแก่เมืองแกวทั้งมวลก็แต่งลาวพาวผู้น้องช้อยนั้นกับบริวารร้อยหนึ่งให้ไปกินเมืองจันทบุรีให้เป็นเจ้าแก่จักรวาลทั้งมวลแล้วแต่งให้ลูกนางโอคำแพงเมือง ผู้พี่ชื่อว่าขุนคำร้อยนั้นให้ไปกินเมืองไชยনারายณ์เมืองมูลแล ให้ใจรู้คนภายตะวันออกช่องได้ แล้วก็แต่งให้เจ้าสร้อยเบ็ญผู้น้องนั้น เป็นอุปราชาให้อยู่เวียงเชียงเรืองและให้ใจรู้คนภายตะวันตกทั้งมวลแล แล้วก็เป่าเอารั้วพลคนหาญทั้งหลายได้แก่ล้านแก้วแสนแล้วก็เสด็จออกจากเวียงหริศยนครเงินยางไปหนตะวันออก ออกไปไกลนักก็ไปถึงเมืองแมนดาตอกขอกฟ้าดาอินแท้ ในกาลนั้นพระยาธรรมิกราชท่านก็เห็นยังเมืองอันนั้น มีหินผามากนักเป็นหินชาผาคมทางอันจักเข้าหาเวียงนั้นก็มีทางเดียวที่จะเข้าเป็นอันลำบากยิ่งนัก เวียงเพื่อนก็สูงนัก บ่อาจจักแพ้เพื่อนได้ อื่นข้างก็เท่าเลยแรงตัวก็เฒ่าเสียแล้วก็จึงจัดแก่เสื้อผ้าคาดหัวในอุกคำแล้ว ก็ใช้ในอำมาตย์ผู้หนึ่งนำเอาคืนมา

ให้แก่ลูกและเมียว่าให้ดมเสื้อผ้านี้ต่างคนเราเทอญ ฝ่ายนางเทวีอยู่ภายหลังพระยาเจ้าก็มีเหตุลวงใหญ่ 10 ประการ คือ (1) หูกเดินลงร้านกลายเป็นควายชนกัน (2) ถ้วยชามเดินตำร้านเป็นปลาฝา (3) เรือกกลายเป็นแล่นไปลื้ออยู่แก่หินผา (4) ชายคากกลายเป็นต่อแดนไล่เดียวคน (5) ผึ้งชามเข้าติดหมอนหนุนหัวหมอนอิงพระยา (6) ฝนตกรินอยู่ 10 วันบ่อเอื่อน (7) ภูตอยทะเลายเกือบพังไป (8) ก้อนหินผากกลายเป็นเรือกไปอยู่น้ำ (9) เห็นปลาดำตัวเท่าเรือ (10) เสือโคร่งแล่นเข้าเวียง เหตุกลางทั้งหลายเกิดมีดังนี้ จักเสียพระยาเจ้าหรือ หรือว่าจะเป็นการใด นางพญาและนักสนมทั้งหลายผู้อยู่ถ้ำคอยฟังเหตุร้ายดีอยู่ในที่นั้น ก็พากันเป็นทุกข์ถึงพระยาเจ้ายิ่งนัก ต่อนั้นมาก็เห็นอำมาตย์ผู้หนึ่งนำเอาผอบคำใส่ผ้าโพกหัวเข้ามาถึงเขา ก็ยังร้องให้ทั่วไปทั้งเมือง เหตุลวงต่าง ๆ ก็มีมากมาย ท่านก็ซ้ำผากยังผ้าโพกหัวมาถึงอีกนอ คนทั้งหลายก็ซ้ำร้องให้ดมกลิ่นขวัญแล้ว ก็ว่าต่อไปบ่หอนจักได้เห็นหน้าแท้ทว่าดังนั้น ส่วนว่าคำอันพระยาแมนดาดอกรับว่าจักชนช้างต่อพระยานั้นแต่นั้นมาก็มีอาชญาให้แม่ทัพนายกองทั้งหลายแต่ชานหินชานผาแล้วก็กายชั่วชีวิตไว้ให้หมิ่นแล้ว ก็ขึ้นชี้ช้างตัวชื่อว่าไชยনারายณ์อยู่คอยท่าพระยาเจืองฟ้าธรรมิกราชาเจ้าแล แลก็ขึ้นชี้ช้างชะพานคำ ไส้เข้าชนช้างพระยาแมนดาดอกค้อมก้อปลายงาถึงกัน หินลูกอันช้างชะพานคำ ไส้เข้าชนช้างพระยาแมนดาดอกค้อมก้อปลายงาถึงกัน หินลูกอันช้างชะพานคำย่านั้นก็พลาดตกไปในขุมนั้น ช้างชะพานคำก็ชัตตกลงไปตามนั้น งาก็ปักเข้าเงื่อมหินผานั้นแล ฝ่ายพระยาแมนดาดอกก็เอาง้าวข้างพันพระยาธรรมิกราชตายในที่นั้นแล คนหาญแห่งพระยาธรรมิกราชาก็หลุมกุ่มลู่เอาหัวและตัวพระยาธรรมิกราชได้แล้ว ก็บ่อเอาใส่หีบหาบเอามาเผาเสียยังเวียงเชียงรายแลคนทั้งหลายก็แตกพ่ายหนีมาสิ้นแล พระยาเจืองฟ้าธรรมิกราชตายในปีเตาใจศักราชได้ 544 ตัว กินเมืองได้ 53 ปี อายุได้ 79 ปี พระยาแมนดาดอกขอกฟ้าตายเ็นฆ่าเสียเอากระดุกต่อเจดีย์ไว้ในเวียงเทรฎญนครเชียงแสนนั้นแล ส่วนลาวเงินเรื่องเป็นพระยาอยู่ในเมืองไชยনারายณ์นั้น บางทีก็อยู่เวียงเงินยางและได้ 20 ปี ตายในปีลวงเม็ต ศักราชได้ 573 ตัว อายุได้ 69 ปี

4. ท้าวฮุ่งท้าวเจืองฉบับล้านช้าง

ท้าวฮุ่งหรือท้าวเจือง เป็นลูกของขุนจอมธรรมและนางจอม (เรียกตมยศของสามี) แห่งเมืองสวนตาลหรือเมืองนาคอง (เมืองขาลายก็เรียก) มีพี่คนหนึ่งชื่อว่าท้าวเจือง เมื่อเกิดมาพวกโหรก็ทำนายว่าจะมีโชคใหญ่ได้ครอง 3 เมือง แต่จะเสียพ่อ แล้วก็ผูกดวงชะตาไว้ให้ แล้วตั้งชื่อว่าท้าวฮุ่ง เมื่ออายุได้ 3 ปี พวกชนเผ่าพางดำอยู่ที่ภู่ม่ม นำเอาดาบเล่มหนึ่งชื่อว่าดาบฮางเซ็ง และฆ้องเงินคู่หนึ่งมาถวาย ต่อมาก็มีคนเอาช้างเผือกเชือกหนึ่งชื่อว่าพานคำมาให้ และช้างเชือกอื่น ๆ อีก ท้าวฮุ่งมีช้างหลายเชือกและฝึกช้างไว้จนชำนาญ

พอสองพี่น้องเติบโตมาเข้าสู่วัยรุ่น ขุนจอมธรรมผู้เป็นพ่อก็ตาย แม่จึงแต่งตั้งให้ท้าวเจืองเป็นเจ้าครองเมืองแทนพ่อ และให้ท้าวฮุ่งเป็นรองหรือเป็นอุปราช

หลายปีผ่านไปประชาชนเมืองสวนดาลัยก็ยังมีสุข แต่ท้าวฮุ่งยังมีความทุกข์ใจอันหนึ่งคืออยากได้เมีย พวกเจ้าแก่งน้ำจึงปรึกษากันเลือกหาหญิงสาวตามเมืองต่าง ๆ ให้นางจอมเองแนะนำว่า นางจอมลูกสาวป่าเม้งแห่งเมืองเชียงเครือ เป็นผู้เหมาะสม เพราะเป็นพี่น้องกัน คือนางเม้งเป็นเอื้อยของนางจอมและเป็นแม่มายปกครองเมืองเชียงเหนือ ดังนั้นนางจอมจึงมีตำแหน่งสูงคือเป็นกฏราชกุมารี ทั้งเป็นเชื้อพี่ (เวลาต่อมาท้าวฮุ่งจึงเรียกนางฮ่อมว่าเอื้อยหรือพี่เสมอ)

ท้าวฮุ่งสนใจนางจอม จึงเขียนจดหมายถึง และให้แองคอนผู้เป็นทหารประจำตัวถือไปให้นางจอมตอบรับไมตรีด้วยดี ท้าวฮุ่งส่งเจ้าแก่งไปสួขอ แต่แม่นางจอมเรียกค่าสินสอดแพงเกินไปท้าวฮุ่งไม่มีทรัพย์สินเพียงพอจึงไม่ได้แต่งงานด้วย แต่ได้ติดต่อกันเป็นความรักจนเป็นที่รับรู้กันทั่วไป ต่อมาท้าวฮุ่งได้ลักลอบเข้าหานางจอม

ในเวลานั้นยังมีท้าวแองกา เจ้าชายแห่งเมืองคำวัง เป็นชนชาติแกว (ญวน) ได้ขึ้นเป็นเจ้าปกครองสี่แทนพ่อที่เสียชีวิตและได้ข่าวว่า นางฮ่อม ลูกสาวเจ้าเมืองเงินยาง สวยงาม จึงเขียนจดหมายไปถึง นางฮ่อมจึงตอบรับไป ท้าแองกาจึงส่งเจ้าแก่งไปสួขอ แต่ขุนซิ้มพ่อนางฮ่อมไม่ชอบเพราะเห็นว่าไม่ใช่เชื้อชาติเดียวกัน จึงบอกไปว่าจะให้ลูกสาวแต่งงานกับท้าวฮุ่งที่เป็นหลานชายอยู่ที่เมืองสวนดาลัย (ขุนซิ้มเป็นพี่ของขุนจอมธรรมพ่อของท้าวฮุ่ง)

ท้าวแองกายังไม่หมดความหวังเพราะถือว่านางฮ่อมมีจิตใจเป็นไมตรีอยู่ จึงไปปรึกษากับท้าวแก้วผู้เป็นน้าชาย เจ้าปกครองเมืองปะกัน ซึ่งเป็นเมืองที่มีกองทัพเข้มแข็ง ท้าวแก้วแต่งราชทูตไปสួขอนางฮ่อมให้ท้าวแองกาอีก ทั้งสั่งความว่าถ้าไม่ตกลงในครั้งนี้ให้ป้องกันเมืองไว้ดี ๆ แล้วสงครามชิงนางก็จะเปิดขึ้น

ในการทำสงครามครั้งนี้เมียท้าวแก้วกับลูกสาว คือนางฮ่อมไม่เห็นด้วย และขอให้เลื่อนไปในปีหลัง แต่ท้าวแก้วไม่ฟังถือว่าตนมีกำลังเหนือกว่า

เวลาท้าวแก้วยกทัพไปนั้นได้สอบถามเส้นทางกับพวกทางด่าที่ภูท่อม ชาวพางคำปรึกษากันว่าพวกตนเป็นเชื้อสายเดียวกับขุนซิ้ม ดังนั้นจึงไปบอกขุนซิ้ม ขุนซิ้มรู้ข่าวแล้วก็จัดกองทัพออกมารบอยู่นอกเมือง แต่กองทัพเมืองเงินยางด้านทานกองทัพของท้าวแก้วไม่ไหวจึงถอยกลับไปตั้งหลักอยู่ในเมือง

ขุนซิ้มส่งสารไปเชิญท้าวฮุ่งผู้เป็นหลานชายให้มาช่วยตนแรกท้าวฮุ่งก็ไม่อยากมา เพราะเป็นห่วงนางจอม แต่ด้วยเหตุผลทางการเมืองและเพื่อให้สมหวังในรัก ท้าวฮุ่งจึงตัดสินใจยกทัพไปช่วยลุง โดยเดินทางผ่านเมืองเชียงเคือ เพื่อแวะส่งนางจอม ฝ่ายนางจอมได้จัดกองทัพ

ไปสมทบพร้อมด้วยแม่ทัพเก่ง ๆ หลายคนกับช่างศึก นอกจากนั้นนางยังเอาดาบและสังวาลป้องกันตัว อันเป็นมรดกตั้งแต่วัยของนางมอบให้ท้าวฮุ่งด้วย

กองทัพท้าวฮุ่งและกองทัพนางจ๋อมไปถึงเขตเมืองเงินยางแล้วบุกโจมตีกองทัพของท้าวแก้วกับแองกาที่ล้อมเมืองอยู่ จนฝ่ายหลังแตกกระจัดกระจายไปแล้ว ท้าวฮุ่งก็เข้าไปตั้งทัพอยู่ในเมืองเงินยาง วันต่อมาท้าวฮุ่งนำทัพไปกวาดล้างศัตรู ได้ชนช้างกับท้าวแก้วและฟันท้าวแก้วตายในสนามรบ ส่วนท้าวแองกาถูกแม่ทัพของนางจ๋อมจับตัวไป แต่ได้ปล่อยเป็นอิสระให้ไปปกครองเมืองคำวังดังเดิม

สงครามครั้งนี้ต่างฝ่ายต่างเสียกำลังพลเป็นอันมาก ทหารของท้าวแองกาถูกจับเป็นเชลย 30,000 กว่าคน แม่ทัพท้าวแองกาตายไป 7 คน คนและจำนวนหนึ่งหลบหนีไปได้ ซึ่งผู้สำคัญมีขุนบั้งกับท้าวหึ่งและหนีไปอยู่เมืองดุมวาง ฝ่ายกองทัพท้าวฮุ่งก็เสียกำลังพลไป 3,000 กว่าคน

หลังจากสงครามนี้ท้าวฮุ่งยกกำลังติดตามขับไล่พวกที่หนีไปนั้นจนถึงเมืองปะกัน โดยมีกองทัพของ 3 เมืองสมทบกันคือกองทัพของเมืองสวนตาล เมืองเงินยาง และเมืองเชียงเคือ ก่อนจะถึงปะกันนั้นต้องผ่านเชียงบานก่อน แล้วท้าวฮุ่งก็ตีเชียงบานได้ในตอนเช้าวันเดียว พวกแม่ทัพนายกองจำนวนหนึ่งแตกหนีไปบอกเมียท้าวแก้วที่เมืองปะกัน นางจึงส่งกองทัพออกไปสู้กับกองทัพท้าวฮุ่ง ทั้งที่หลายคน (คือน้องกับลูกสาว) ขอร้องให้ยอมจำนน แต่นางไม่ฟัง ในที่สุดนางก็ถูกนายทหารของท้าวฮุ่งชนตกช้างและถูกฟันตาย

เมื่อยึดเมืองปะกันได้แล้ว ท้าวฮุ่งก็จัดการแบ่งปันทรัพย์สิน สาวสนม ข้าทาสบริวาร ไร่นา และเมืองให้ทหารคนสำคัญของตนปกครอง แบ่งเขตนาให้เมียแต่ละคน พร้อมทั้งวางอัตราภาษีอากรสำหรับชาวเมืองในเขตนั้น แล้วแต่งตั้งให้ไปเชิญเอาแม่มาครองเมืองเชียงขวัญ ที่เป็นเมืองด่านหน้าของเมืองปะกันให้นายทหารชื่ออ้ายคว่างครองเมืองปะกัน จากนั้นก็เอาทรัพย์สินเงินทองที่ยึดมาได้ไปส่งให้นางจ๋อมมาเป็นมเหสีอยู่ที่เมืองเงินยางด้วย

สรุปแล้วท้าวฮุ่งไปทำศึกอยู่ 1 ปี 3 เดือนจึงสำเร็จ และได้ทรัพย์สินมาแต่งเมียตามทีหวังเอาไว้ ท้าวฮุ่งมีเมีย 4 คน คนคือนางจ๋อม นางฮั่วคำ นางอามคา และนางอู่แก้ว มีลูกชายให้เกิดจากนางจ๋อมคนหนึ่งชื่อท้าวคำฮุ่ง

ท้าวฮุ่งครองเมืองอยู่ได้ 17 ปี ในระยะดังกล่าวมีเจ้าเมืองต่าง ๆ มาสวามิภักดิ์ ผูกสันถวไมตรีด้วย และแลกเปลี่ยนเครื่องของบรรณาการซึ่งกันและกัน เช่นห่อใหญ่แห่งเมืองหนอง

แสด พระยาฟ้าฮว่านแห่งเมืองดุมวาง เจ้าปกครองจากเมืองจิน เมืองพะโค เมืองม่าน เมืองชาวเมืองผายี ตลอดทั้งพวกเขม (เขมร) พวกลื้อ และอื่น ๆ

เวลาต่อมาขุนบังกับท้าวหึ่ง แม่ทัพเก่าของท้าวเองกาที่หลบหนีไปอาศัยพระยาฟ้าฮว่านที่เมืองดุมวาง ได้ยกกำลังมาล้อมตีเมืองปะกัน อ้ายขว้างผู้ครองเมืองปะกันจึงยกกองทัพออกต่อสู้ และขับไล่ไปจนถึงเมืองดุมวาง แล้วส่งทูตเข้าไปเจรจาขอเอาขุนบังมาลงโทษ แต่พระยาฟ้าฮว่านไม่สั่งให้โดยถือว่าทั้งสองหนีตายมาพึ่ง ถึงแม้ว่าเมียและลูกสาวคือนางคำหยาดขอร้องให้ส่งก็ตาม เมื่อเป็นดังนี้สงครามจึงระเบิดขึ้นอีก เพราะพระยาฟ้าฮว่านยกทัพออกสู้ตลอด

วันหนึ่งเห็นคนตายมากคิดว่าคงสู้ไม่ไหว จึงส่งแมนสมออกไปเจรจาสงบศึก และเสนอเงื่อนไขว่าให้ลงโทษ 2 คนนี้แต่พอสมควร ส่วนเมืองดุมวางจะส่งส่วยและยกนางคำหยาดให้

ท้าวฮุ่งปรึกษากับพวกนายทหารว่ามีความเห็นอย่างไรนายทหารทั้งหลายเห็นว่าทูตของพระยาฟ้าฮว่านพูดความดีงามแต่ไม่จริงใจ เพราะทางในเมืองนั้นได้ยินทางเสียงว่าอยากชนช้างและยังไปเรียกเมืองอื่น ๆ มาช่วยอีก ดังนั้นท้าวฮุ่งจึงตอบไปว่า ถึงอย่างไรก็ขอให้ส่งคน 2 คน นั้นมาให้ก่อน แล้วจึงจะเลิกทัพกลับเมือง

พระยาฟ้าฮว่านไม่ตกลง และแต่งตั้งทูตไปขอความช่วยเหลือจากแกนลอที่เมืองกาหลง

แกนลวยกกำลังมามากมาย ทั้งสองฝ่ายสู้รบกันอย่างหนักบรรดาแม่ทัพสำคัญของท้าวฮุ่งเสียชีวิตเกือบหมด ทำให้ท้าวฮุ่งเสียกำลังใจ และถอยทัพกลับเมืองปะกัน แล้วส่งสารบอกไปยังอ้ายเจื่องกับขุนซิ้มผู้เป็นพ่อตาให้มาช่วย

ศึกครั้งนี้ดุเดือดมาก ผู้คนล้มตายเป็นอันมาก อาฟางแม่ทัพคนหนึ่งของท้าวฮุ่งเห็นว่า ถ้าสู้กันจนตายหมดก็จะไปเหลือผู้คนไว้สืบทอดพงษ์พันธุ์ จึงส่งนางจอม ท้าวคำฮุ่ง และเด็กอื่น ๆ ไปไว้ในเมืองเงินยาง

ในขณะที่กองทัพของอ้ายเจื่องกับพ่อตายกมานั้น ท้าวฮุ่งต่อสู้กับกองทัพของแกนลอที่ติดตามมา และออกชนช้างกับแกนลอ ท้าวฮุ่งรู้สึกกล้าจึงตกช้างและถูกฟันซ้ำจนเสียชีวิต

วิญญานท้าวฮุ่งไปเกิดอยู่ในเมืองพรหม พระอินทร์อาบน้ำทิพย์ให้มีรูปโฉมงดงามกว่าเดิม และเมื่อจัดกองทัพผี (ทหารที่ตายในสนามรบมาอยู่ร่วมกัน) เดินทางขึ้นไปเมืองแกน ได้

พบวิญญานของนางจ๋อมที่ฆ่าตัวตาย จึงรวมไปด้วยกัน กองทัพผีของท้าวฮุ่งทำศึกกับพวกแดนต่าง ๆ และได้ครองเมืองสรวงของพระอินทร์

ทางด้านเมืองลุ่ม คือทางด้านโลกมนุษย์ อ้ายเจื่องกับขุนซิ้ม ท้าวคำฮุ่ง (ลูกนางอ้อม) กับท้าวคำเคื่อง (ลูกอ้ายเจื่อง) ได้ยกทัพไปสู้รบพระยาฟ้าฮ่วนที่เมืองดุมวางอีก ครั้นนี้ก็เช่นกัน พระยาฟ้าฮ่วนส่งคนไปขอความช่วยเหลือจากแดนล่ออีกแต่เมืองเก่าของแดนล่อร้างไปแล้ว เพราะกองทัพผีของท้าวฮุ่งมาตี จึงไม่มีกำลังส่งมาช่วยพระยาฟ้าฮ่วนได้ ในที่สุดพระยาฟ้าฮ่วนก็ถูกท้าวคำฮุ่งฟันตายอยู่ในสนามรบและกองทัพด้วยอ้ายเจื่องก็เข้ายึดเอาเมืองได้

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายตุลาคมกฤต มโนรัตน์ เกิดวันที่ 16 ตุลาคม 2521 ที่จังหวัดนครราชสีมา สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีศิลปศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์) ภาควิชาบริหารรัฐกิจ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ในปีการศึกษา 2541 และสำเร็จการศึกษาปริญญาโท วิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ในปีการศึกษา 2541 และสำเร็จการศึกษาปริญญาโท วิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และทรัพยากร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และเข้าศึกษาต่อใน หลักสูตรมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พุทธศักราช 2544 ปัจจุบัน ทำงานที่ Phillip Morris (Thailand) Ltd. ในตำแหน่ง Lamp Executive